

INNEN-ONNAN.

Te, Berkenye. (Gárdonyi Géza könyve.) Káprázatos lélekelemzéssel és meleg, őszinte liraisággal megírt történetet olvasunk Gárdonyi legújabb posthumus regényéből. Finoman rajzolt alakok, áttetsző lelkű hősök és mégis mennyi, mennyi szimbolum! — Berkenye István gyermekkorra óta rajongó, igaz szerelemmel szereti Phylep Juliát; a lány is — hát igen — szereti egy kissé az otromba legénykét (de hiszen melyik kamasz nem ügyetlen, esetlen és együgyű), de a megférfiásodott „Pityó” és a nagylánnyá serdült Julia mégsem lehetnek egymásé, mert Berkenye — Berkovics volt. A lány gögje nem úri, de magyar gög; a férfi sötét lázadozása pedig nem osztálygyűlölet, hanem valami dacos délszláv gyűlölködés. A magyar és idegen lelki-séget rajzolja hőseiben Gárdonyi; szemünk előtt vergődik a mérleg kezében s szomorú fájdalommal axioma-ként hangzik az utolsó lapon az értékelő ftélet: Azok — a gentri-magyarok — pénzetenül is azok között, akiknek mindenük van. Ő pénzesen is azok között, akiknek nincsen „semmijük.” Az idegen lélek az, aki évszázadok után sem érzi, hogy mikor kell magyar gúnyát ölteni, mikor kell cigánnyal boldogulni, mikor kell hányavetini kibontani az utolsó pénzzel tömött erszényt. Az idegen lélek az, aki a csók közben is a csókért hozott áldozaton spekulál, aki a pénzt, az elfecserélt pénzt veti legelőször a legtisztább lelkű lány szemébe.

Gárdonyi saját lelkéből érezhette ezt a mérhetetlen és behozhatatlan távol-ságot és ennek nyomasztó s fájdalmas érzése irathatta meg vele az ősmagyar és jövevény-magyar lelkiség problémáját. S amilyen határtalan rokonszenvvel és szeretettel rajzolja a gögös fajt, olyan szánalmasan, meztelenül, siváran és lelketlenül soványkodik elénka másik.

Ebben a regényben mindenki megtalálja a maga kereste szépet. A felszines olvasó szívhez szóló, hangulatos történetet kap; a megérzőbb olvasók táborá pedig egy rejtett irányregényt. Sőt még a nyelvészkedők számára is pompás csemegét szolgál fel Gárdonyi szellemes ötlete: összeveti a magyar nyelv vaslogikáját a német nyelv szánalmas logikátlanságával s erre szószedetet s egyéb gyűjtést közöl. Gondolkodtató dolgok.

Gárdonyi ezzel a regényével ugyan nem lendült magasabbra, de — fenn maradt, ahová a magyar olvasók szeretete helyezte.

Es „nagy” írónál ez is valami. Sőt: a legtöbb. (d. l.)

Világostól Trianonig. (Pethő Sándor könyve.) Arról a korról, amelyben élünk, a legnehezebb dolog történetet írni. A pártszenvedélyek, személyi szimpátiák és antipátiák, az események mozgató okainak — a kellő távlat hiánya miatt való — tisztán nem látása mind olyan tényezők, amelyek eleve befolyásolják az objektív igazság teljes kibontakozását.

Ezzel a nehéz feladattal próbált megbirkózni Pethő Sándor több, mint háromszáz lapra terjedő, szinte monumentálisnak mondható munkájában.

Pethő Sándor a modern szempontok után haladó történetírás emlőni nevelkedett. Nem vakítja el a nacionalista világszemlélet minden okot kikutató ezzel labirintusba tévelyedő precieusekődése, hanem inkább a korszellem megéreztetésére törekszik. Nem a tudomány inquisitő fegyvereivel űti agyon magát a történet, hanem saját intuíciójával lelkesíti meg a dolgokat. Épen azért, mert az események megítélésében nem tisztán az abszolút kritikai szempont, hanem lelkének a megérzései is vezetnek, nem tud végig teljesen objektív maradni.

A kellő történeti távlatban levő események és emberek meglátásában és figyelésében nem mindennapi tehetség, széles látókörű, tanult koponya; az események kristálytisza koncepcióban peregnék le előttünk és a történeti alakok, (Schwarzenberg herceg, id. Andrássy Gyula, Tisza Kálmán, Ferenc József, Tisza István) markáns, összefoglaló vonásokkal jellemezve plasztikusan domborodnak ki a sorok közül. De napjaink eseményei és élő alakjai nem tisztán önmaguk többé, hanem az író reflektáló lelkéből is éreztetnek valami keveset. Pethő Sándor nem tudja megtagadni erős szimpátiáját jóltevőjéről, az Andrássy-családtól, amelynek különben tiszteletreméltó szerepét a következményekre túlságosan jelentősnek fogja fel, (különösen kiérzik ez az ifjabb Andrássy Gyula szerepének a feltüntetésénél, akit jelentőségben Tisza István fölé helyez), és a legitimista gon dolattal való együttérzése a kellett-

nél és az igazság szempontjából, a megengedettnél jobban hangsúlyozódik a király-visszatérések történetének a megírásánál.

A könyvhöz Fodor Ferenc irt függelék gyanánt terjedelmes földrajz-statisztikai részt, amely érdekes és értékes bepillantást nyújt Csonka Magyarország lerongyolt állapotába.

Pethő Sándor elismerésre-méltó törekvése az igazság megírására, valamint az összeomlás bekövetkezésének újszerű, taine-i felfogásba való behelyezése, már hézagpótló, kútfőszzerű jellegénél fogva is értékes munka. A könyv a későbbi kor történetíróinak összegyűjtött bő anyagánál fogva, nagy könnyítést jelent, de a mai kor emberének is — kevés kritikával — biztos kalauz egy vajdó, szerencsétlen korszakba való tekintésre.

Egy jeltző illik rá legtalálóbban: intelligens írás! SYGA.

Petőfi-Ady. (ifj. Zuluszky Andor könyve.) A fantasztákat rendszeren nem szereti a közvélemény, mert sokszor kellemetlenekké válnak rögeszméjükkel.

Amikor ifj. Zuluszky Andornak most megjelent, már második, Adyval foglalkozó könyvecskéjét olvassuk, ez a fantasztáktól való idegenkedés érzése fut az emberen végig. Bosszankodunk a sok elfoglaltságból származó igaztalanságon és sajnáljuk az író, hogy nem ismeri a saját képességeit. Mert egy ilyen alkotással csak az tud a nyilvánosság elé merészkedni aki nincs tisztában a saját jelentőségével. Van ebben a kis könyvben önérzet túltengés, áldozás, Krilof parabola, Agrippa-fuvola, Mammon, pap, paradoxon, gyanúsítás, banális szentimentalizmus, egy gondolat végnélküli variálgatása és intés a végén: Uraim, vigyázzunk! — de igazi tudományosság, eszményi magaslatra emelkedett esztétikai értékítélet — sehol.

Maga a tárgy is lehetetlenül, szerencsétlen módon van megválasztva. Egy lángész, egy költő van annyira egyéni, eredeti, utánozhatatlan, hogy másikkal összehasonlítni eleve lehetetlen, amint Aranyt sem lehet Petőfivel összehasonlítni, ha ezt mégis megteszük, tendencia nélkül nem tehetjük, tendenciózus tudományt pedig nem ismeretudományelmélet.

Ez azonban a kisebb hiba volna. De az hogy neki másszint egy kétségbevonhatatlanul zseniális ember egyéni becsületének és kétségbevonjuk azt, hogy egyáltalán tudott verset írni, mert amit írt, idegenből lopta, az áltudományosság mezébe rejtőzködve, minden

gimnazistától tudott szenzációkat ismételve, feljogosítva érezzük magunkat önkényes beállításal beszenyenezni egy halott ember emlékét a felületesen ítélő élők olcsó tapsaiért, — akkora merészség, amit másból, mint elvakult fanatizmusból kimagyarázni nem tudunk.

Zuluszky Andor ezt tette újabb munkájában. Ezért érték kevés van benne, talán az az egyedüli, hogy jóhiszeműen, sovén meggyőződésből csinálta. A stilusa annyira lelket ült, hogy ezt kénytelenek vagyunk elhinni neki.

A fanatizmus senkit sem jóságosít fel azonban arra, hogy könyvet írjon, különösen tudományosnak szánt művet.

Még kevésbé arra, hogy rossz könyvet kövessen el! SYGA.

Ifjusági élet.

Lapunk fenntartására a kultuszminiszter Úr Ónagyméltósága 60415. sz. utalvány rendeletével kétmillió koronát adományozott. Amikor ezen a helyen mondunk hálás és tiszteletteljes köszönetet az elismerő támogatás e legilletékesebb megnyilvánulásáért, nem mulaszthatjuk el egyben annak a jóleső örömnünknek kifejezést adni, amely eltölt akkor, amikor látjuk, hogy szerény szavunk íme, nem maradt pusztába vesző, elárvult kiáltás, hanem a legmagasabb szellemi tényezők érdeklődő támogatását is kiérdemelni látszó, figyelemreméltó törekvés.

Mikulásest. Főiskolánk ifjúsága a dec. 6-i Mikulásestet a budai Polgári Kaszinóban ünnepelte meg egy műsoros teaestély keretében. A minden vonatkozásában nívós műsor a következő számokból állott: 1. Petőfi-Arany: „Falu végén kurta kocsmá.” Műdal. Énekelte a főiskolai énekkar Domokos Pál Péter vezetésével. 2. A tragikum. Humoros felolvasás. Tartotta: Mihók Béla. 3. Ady-dalok. Énekelte: Szalay Gyula, zongorán kísérte Kämmerer Gábor. 4. Nadányi-költemények. Szavalta: Dobos László. 5. Alard: Faust-fantázia. Hegedűn játszotta: Károlyssy Ferenc. Zongorán kísérte Baumgartner Alajos főisk. tanár. 6. Az ügyetlen ember. Monológ. Előadta: Popity Imre. 7. Lányi. Népdalegyveleg. Énekelte a főisk. énekkar. Domokos Pál Péter vezetésével. Conferált: Cser János. A termet zsúfolásig megtöltő közönség műsor után tánccra perdült, a lehető.

